

Warszawa, 2 kwietnia 2019 r.

S74/2019/PIP/JJe

Sąd Rejonowy w Wołominie

ul. Prądzyńskiego 3a

05-200 Wołomin

sygn. akt prokuratorskich

PR ██████████

I. Wstęp

Do Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka zwrócił się Pan Jerzy Stefaniak – ojciec pobitego przez Policję w Markach Pawła Stefaniaka. Przekazał on Fundacji dokumenty, z których wynika, że Prokuratura Rejonowa w Otwocku umorzyła postępowanie w sprawie przeciwko funkcjonariuszom Policji, który zdaniem poszkodowanego mogli naruszyć swoje uprawnienia w dniu zatrzymania, tj. popełnić przestępstwo określone w art. 231 § 1 w zb. z art. 157 § 2 w zw. z art. 11 § 2 Kodeksu karnego.

II. Stan faktyczny

Jak wynika z otrzymanej przez Fundację dokumentacji, do zdarzenia miało dojść 16 września 2018 r., kiedy to Paweł Stefaniak, Emil ██████████ i Kornel ██████████ zostali zatrzymani w trakcie włamania do opuszczonego magazynu przy ulicy Piłsudskiego 184 w Markach.

Według Pawła Stefaniaka jeden z policjantów wyciągnął metalową pałkę, tzw. batona i uderzył silnie Emila po nogach, aż ten upadł na ziemię. Paweł zareagował na

zachowanie funkcjonariusza stwierdzeniem, „że Policja nie może tak bić”. Z jego relacji wynika, że mundurowy wciągnął go za kark z radiowozu mówiąc: „nie mogę, to ja ci kurwa, pokażę, że mogę”. Zdaniem Pawła został on zaprowadzony do garażu i uderzony w głowę, podcięto mu nogi, przewrócono na ziemię i kopano. Paweł zrelacjonował, że był skuty i nie mógł ochronić się przed ciosami, krzyczał z bólu, „gdy leżałem na ziemi Policjant przydeptał moją lewą nogę, a drugą odciągnął na siłę do góry, a następnie batonem zadawał mi silne ciosy w okolicy krocza”.

Następnie, mężczyźni zostali przewiezieni do Komisariatu Policji w Markach, gdzie zostali przesłuchani. Zostały im przedstawione zarzuty kradzieży z włamaniem i zniszczenia mienia, tj. z art. 279 § 1, art. 288 § 1 i art. 13 § 1 w zw. z art. 279 § 1 Kodeksu karnego. Do popełnienia tych czynów zatrzymani mężczyźni przyznali się i dobrowolnie poddali się karze.

Po opuszczeniu Komisariatu Paweł pojechał do szpitala na obdukcję. Z przekazanego Fundacji dokumentu wynikało, że poszkodowany miał złamany lewy obojczyk oraz nieregularne zasinienie na udach oraz siniaki w okolicy krocza i jąder. Zdaniem dr Mieczysława Romejko z przychodni Medica w Wołominie: „obrażenia jakich doznał Stefaniak Paweł mogły powstać w okolicznościach podanych przez pokrzywdzonego i stanowią naruszenie czynności narządów ciała na czas powyżej 7 dni”.

Paweł Stefaniak zgłosił sprawę do Prokuratury Rejonowej w Otwocku. Do zawiadomienia o możliwości popełnienia przestępstwa dołączył obdukcję lekarską z dnia 18 września 2018 r. z Niepublicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Wołominie. W dniu 15 marca 2019 r. Paweł Stefaniak otrzymał postanowienie o umorzeniu śledztwa prokuratorskiego. W uzasadnieniu prokurator stwierdziła, że „uraz obojczyka mógł powstać (...) na skutek upadku na podłoże po otrzymanym uderzeniu w twarz lub upadku samoistnego”, jak wynika z opinii biegłych z zakresu medycyny. Jednakże, zdaniem Prokuratury Rejonowej w Otwocku „nie można kategorycznie wykluczyć, że Paweł Stefaniak doznał obrażeń w innych okolicznościach”. Podkreślono, że „żadnej z istniejących dwóch rozbieżnych co do istoty wersji zdarzeń nie sposób wykluczyć przy tak ukształtowanym materiale dowodowym”. Wiarygodność zeznań pokrzywdzonych P. Stefaniaka i E. ██████████ należało ocenić z dużą ostrożnością, bowiem w ocenie Prokuratury są one rozbieżne.

Jeden z zatrzymujących funkcjonariuszy zeznał śledczym, że Paweł Stefaniak nie stawiał oporu ani nie miał przy sobie niebezpiecznych przedmiotów w momencie zdarzenia. Zatrzymani nie wrywali się i byli spokojni. Funkcjonariusz poinformował, że na wyposażeniu miał pałkę typu tonfa, nie miał pałki teleskopowej, ale nie została ona użyta podczas zdarzenia, „bo nie było takiej potrzeby”. Wobec mężczyzn zastosowano kajdanki i chwytów obezwładniające. Drugi z Policjantów zeznał, że „w jego obecności nikt nie uderzył zatrzymanych, ani on tego nie zrobił”. Co więcej, zdaniem funkcjonariusza „żaden z zatrzymanych nie skarżył się na dolegliwości bólowe, [Policjant] nie widział u nich żadnych obrażeń”.

Pan Jerzy Stefaniak poinformował Fundację, że w dniu 21 marca 2019 r. poszkodowany złożył zażalenie do Sądu Rejonowego w Wołominie na postanowienie Prokuratury o umorzeniu postępowania z dnia 5 marca 2019 r. Prokuraturze w Otwocku zarzucił niewyjaśnienie i niezbadanie istoty sprawy poprzez zaniechanie działań zmierzających do zweryfikowania i potwierdzenia zaistniałych okoliczności.

III. Stan prawny

Helsińska Fundacja Praw Człowieka jest organizacją pozarządową, której statutowym celem jest ochrona praw człowieka. W kontekście sprawy dotyczącej ewentualnego przekroczenia granic uprawnień przez funkcjonariuszy Policji pragniemy poczynić kilka systemowych uwag nt. gwarancji wynikających z **art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka** (dalej: ETPCz, Konwencja), stanowiącym o zakazie tortur.

Po pierwsze, należy powtórzyć za prof. Lechem Garlickim, że art. 3 Konwencji stanowi wprowadzenie zakazu poddawania człowieka traktowaniu sprzecznemu z naturą godności ludzkiej, w szczególności powodującego cierpienie fizyczne i (lub) psychiczne, co można określić ogólnie jako zakaz maltretowania. Zakaz ten odnosi się zarówno do karania (rozumianego jako nakładanie sankcji przewidzianych przez prawo), jak i do wszelkich form faktycznego traktowania. Warty podkreślenia jest również fakt, iż orzecznictwo strasburskie zawsze uznawało i potwierdzało szczególną rangę zakazu maltretowania oraz – wynikające stąd – szczególne miejsce art. 3 w systemie Konwencji. Tym samym wymaga on szczególnie rygorystycznego egzekwowania od państwa członkowskiego. Po drugie, według Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: „ETPCz”), ustanowiony w art. 3 Konwencji zakaz ma charakter absolutny i nie dopuszcza

jakichkolwiek wyjątków¹. Innymi słowy, każde „wkroczenie” w sferę objętą zakazem maltretowania stanowi „naruszenie” tego przepisu. Po trzecie, zakaz maltretowania obowiązuje niezależnie od postępowania osoby nim dotkniętej². Nie ma też decydującego znaczenia, czy władze wiedziały o przypadkach maltretowania, bo odpowiedzialność państwa za działania jego funkcjonariuszy przybiera w znacznym stopniu charakter obiektywny³.

W praktyce orzecznictwa strasburskiego wykładnia art. 3 Konwencji wskazuje zakres obowiązków spoczywających na władzach publicznych – obok, podstawowego (materialnego), obowiązku o charakterze negatywnym (zakazującym władzom i ich funkcjonariuszom dopuszczania się działań o niehumanitarnym, poniżającym charakterze), orzecznictwo podkreśliło wagę obowiązków proceduralnych – nakazujących władzom przeprowadzenie „efektywnego badania” wszelkich zarzutów maltretowania. **Państwo ma zatem obowiązek wszechstronnego wyjaśnienia każdej sprawy, w której doszło potencjalnie do naruszenia zakazu tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania przez funkcjonariuszy publicznych.**

Trybunał stoi na stanowisku, iż każdy przejaw zastosowania przemocy fizycznej musi zostać usprawiedliwiony przez państwo⁴. Usprawiedliwienie to musi opierać się na ocenie proporcjonalności. Tym samym konieczność ta jest łatwiejsza do wykazania w odniesieniu do stadium zatrzymania, natomiast gdy zatrzymany znajduje się już pod pełną kontrolą władz, konieczność zastosowania przemocy wymaga szczególnie przekonującego uzasadnienia. Innymi słowy, nie da się wyłączyć „małej brutalności” ze sfery działań zakazanych przez art. 3 Konwencji⁵. Nie jest konieczne występowanie elementu premedytacji, ani też zorientowanie brutalności na wymuszenie zeznań czy „ukaranie” ofiary. Jeżeli jednak element taki występuje, stanowi dodatkowy argument na rzecz stwierdzenia naruszenia art. 3 Konwencji⁶. Mając powyższe na uwadze, stwierdzić

¹ Wyrok ETPCz z dn. 15.11.1996 r. w sprawie *Chahal p. Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 22414/93, par. 96.

² Wyrok ETPCz z dn. 18.01.1978 r. w sprawie *Irlandia p. Zjednoczonemu Królestwu*, skarga nr 5310/71, par. 163;

Wyrok w sprawie *Chahal*, par. 80.

³ Wyrok ETPCz w sprawie *Irlandia*, par. 159.

⁴ Wyrok ETPCz z dn. 4.12.1995 r. w sprawie *Ribitsch p. Austrii*, skarga nr 18896/91, par. 38.

⁵ Wyrok ETPCz z dn. 24.02.2009 r. w sprawie *Pieniak p. Polsce*, skarga nr 19616/04, par. 48.

⁶ Wyrok ETPCz z dn. 28.11.2000 r. w sprawie *Rehbock p. Słowenii*, skarga nr 29462/95, par. 75-78;

Wyrok ETPCz z dn. 10.03.2009 r. w sprawie *Turan Cakir p. Belgii*, skarga nr 44256/06, par. 60-61;

Wyrok ETPCz z dn. 12.04.2007 r. w sprawie *Dzwonkowski p. Polsce*, skarga nr 46702/99, par. 55;

trzeba, że żaden element brutalności nie może znajdować uzasadnienia w ogólnych obyczajach postępowania Policji.

Należy również podkreślić, że jeżeli osoba pozostawała w dobrym zdrowiu i stanie w momencie pozbawienia jej wolności, a później pojawiają się na jej ciele obrażenia lub ślady stosowania przemocy, to na „państwie ciąży obowiązek wiarygodnego wyjaśnienia, jak doszło do ich powstania”⁷. W braku takiego wyjaśnienia domniemywa się, że za powstanie obrażeń odpowiedzialność ponoszą funkcjonariusze, w których władzy znajdował się zatrzymany⁸.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka pragnie podkreślić, iż, zgodnie ze standardami Konwencji, każde pojawienie się zarzutu maltretowania zobowiązuje władze krajowe do przeprowadzenia dochodzenia mającego na celu ustalenie faktów i ukaranie ewentualnych sprawców⁹. Europejski Trybunał Praw Człowieka może stwierdzić, iż nie spełniało ono wymagań Konwencji, gdy ustalenia dokonane w tym postępowaniu tracą siłę przekonywania. Mając na uwadze powyższe, wskazać trzeba, że dochodzenie musi mieć charakter realny, tzn. sposób jego zorganizowania i prowadzenia musi spełniać pewne wymagania jakościowe, ustalone w orzecznictwie ETPCz¹⁰. Wymagania te, to m.in.: niezależność organu prowadzącego dochodzenie, szybkość i staranność działania zobowiązanego organu – w tym podjęcie wszelkich rozsądnie wymaganych kroków dla zabezpieczenia dowodów, zeznań świadków i oględzin lekarskich. Konieczne jest ponadto zapewnienie zainteresowanemu udziału w dochodzeniu oraz poddanie działań nadzorowi opinii publicznej.

Jeżeli dochodzenie doprowadzi do ustalenia funkcjonariuszy odpowiedzialnych za maltretowanie, pojawia się obowiązek pociągnięcia ich do odpowiedzialności karnej. Odpowiedzialność ta musi też czynić zadość wymaganiom prewencji generalnej. Naruszeniem art. 3 Konwencji jest uchybianie tym obowiązkom poprzez nadmierne

Wyrok ETPCz z dn. 13.01.2009 w sprawie *Lewandowski and Lewandowska p. Polsce*, skarga nr 15562/02, par. 65.

⁷ Wyrok z dn. 27.08.1992 r. w sprawie *Tomasi p. Francji*, skarga nr 12850/87, par. 109-111;

Wyrok ETPCz w sprawie *Ribitsch*, par. 34;

Wyrok ETPCz z dn. 28.07.1999 r. w sprawie *Selmouni p. Francji*, skarga nr 25803/94, par. 87.

⁸ Wyrok ETPCz z dn. 12.10.2004 r. w sprawie *Bursuc p. Rumunii*, skarga nr 42066/98, par. 80.

⁹ Wyrok ETPCz z dn. 18.12.1996 r. w sprawie *Aksoy p. Turcji*, skarga nr 21987/93, par. 98.

¹⁰ Wyrok ETPCz z dn. 28.10.1998 r. w sprawie *Assenov and Others p. Bułgarii*, skarga nr 24760/94, par. 102;

Wyrok ETPCz z dn. 6.04.2000 r. w sprawie *Labita p. Włochom*, skarga nr 26772/95, par. 131;

Wyrok ETPCz w sprawie *Dzwonkowski p. Polsce*, par. 61-62.

wykorzystywanie instytucji warunkowego zawieszenia kary¹¹ czy zastępowanie odpowiedzialności karnej sprawców innymi formami odpowiedzialności administracyjnej lub cywilnej. **Wartym podkreślenia jest fakt, że nieprzeprowadzenie dochodzenia lub przeprowadzenie go w sposób powierzchowny¹² jest kwalifikowane jako naruszenie art. 3 Konwencji, orzekane obok, a czasem – zamiast stwierdzenia faktu naruszenia materialnego (faktu maltretowania jako takiego).**

IV. Podsumowanie

Mając na uwadze powyższe argumenty Helsińska Fundacja Praw Człowieka sygnalizuje potencjalny problem naruszenia standardów Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w kontekście umorzenia postępowania w niniejszej sprawie przez Prokuraturę Rejonową w Otwocku. Jednocześnie wyrażamy nadzieję, że przedłożona opinia okaże się pomocna w rozpatrywaniu tej, a także podobnych spraw.

W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

Helsińska Fundacja Praw Człowieka
SEKRETARZ ZARZĄDU
Piotr Kłodoczny

¹¹ Wyrok ETPCz z dn. 20.10.2009 r. w sprawie *Valeriu and Nicolae Rosca p. Mołdawii*, skarga nr 41704/02, par. 76.

¹² Wyrok ETPCz w sprawie *Dzwonkowski*, par. 66; Wyrok ETPCz w sprawie *Lewandowski and Lewandowska*, par. 74.